

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 784.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14945351>

Мистецтво академічного вокалу в сучасному педагогічно-методичному дискурсі

Печенюк Майя

професор кафедри музичного мистецтва, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, вул. Івана Огієнка, 61, ur5tda@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3749-429X>

Хоменко Алла

доцент кафедри вокально-хорової майстерності, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, заслужений працівник культури України, м. Ніжин, вул. Графська, 2, khomenkoa47@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6434-8135>

Штурмак-Яремишин Іванна

асистент кафедри музичного мистецтва, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, вул. Університетська, 1, ivanna.shturmak@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0003-3814-9935>

Прийнято: 04.02.2025 | Опубліковано: 28.02.2025

***Анотація.** Академічний вокал є фундаментальною дисципліною у сфері музичної освіти, яка вимагає комплексного підходу до формування вокальних*

навичок. Сучасний педагогічний дискурс значною мірою трансформується під впливом цифрових технологій, зміни естетичних пріоритетів і глобалізації музичної культури. Виникають нові виклики, пов'язані з адаптацією класичних методик до потреб ХХІ століття, що робить дослідження методів викладання академічного вокалу актуальним.

Розвиток цифрових технологій вносить значні зміни у процес навчання академічному вокалу. Використання штучного інтелекту, віртуальної реальності та онлайн-курсів відкриває нові можливості для студентів, але водночас ставить перед педагогами питання щодо якості підготовки. Зокрема, дистанційне навчання вокалу має свої окремі позитивні сторони, але воно не може повністю замінити традиційний педагогічний процес, оскільки передача вокальної техніки потребує безпосереднього контакту між викладачем і студентом.

Академічний вокал потребує збереження традицій класичної вокальної школи. Висока якість вокальної підготовки можлива лише за умови дотримання класичних методик постановки голосу, контролю дихання та розвитку вокальної техніки. Міжнародні конкурси, фестивалі та науково-методичні дослідження сприяють популяризації класичного співу та його адаптації до сучасного музичного середовища. Майбутнє академічного вокалу залежить від поєднання традиційної вокальної школи з сучасними методиками навчання, цифровими технологіями та інтернаціоналізацією освіти. Розвиток репертуару, інтеграція нових технологій у навчальний процес та популяризація академічного співу серед широкої аудиторії допоможуть зберегти його значення у сучасному мистецькому просторі.

Ключові слова: академічний вокал, педагогічний процес, вокальна техніка, класичний спів, цифрові технології.

The art of academic vocals in modern pedagogical and methodological discourse

Mayia Pechenyuk

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilskyi, ur5tda@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-3749-429X>

Alla Khomenko

Associate Professor of the Department of Vocal and Choral Skills Nizhyn Gogol State University (NGSU), Honored Worker of Culture of Ukraine, Nizhyn, Ukraine, khomenkoa47@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6434-8135>

Ivanna Shturmak-Yaremyshyn

Assistant at the Department of Musical Art, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, ivanna.shturmak@lnu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0003-3814-9935>

Abstract. *Academic vocal is a fundamental discipline in the field of music education, which requires a comprehensive approach to the formation of vocal skills. Modern pedagogical discourse is significantly transformed under the influence of digital technologies, changing aesthetic priorities and the globalization of musical culture. New challenges arise related to the adaptation of classical methods to the needs of the 21st century, which makes the study of methods of teaching academic vocal relevant.*

The development of digital technologies is introducing significant changes in the process of teaching academic vocal. The use of artificial intelligence, virtual reality and online courses opens up new opportunities for students, but at the same time raises questions for teachers about the quality of training. In particular, distance learning of vocal has its advantages, but it cannot completely replace the traditional pedagogical

process, since the transfer of vocal technique requires direct contact between the teacher and the student.

Academic vocal requires the preservation of the traditions of the classical vocal school. High quality vocal training is possible only if classical methods of voice production, breath control and vocal technique development are followed. International competitions, festivals and scientific and methodological research contribute to the popularization of classical singing and its adaptation to the modern musical environment. The future of academic vocal depends on the combination of traditional vocal school with modern teaching methods, digital technologies and internationalization of education. The development of the repertoire, the integration of new technologies into the educational process and the popularization of academic singing among a wide audience will help preserve its significance in the modern artistic space.

Keywords: *academic vocal, pedagogical process, vocal technique, classical singing, digital technologies.*

Постановка проблеми. Трансформація музичної освіти в умовах сучасного інформаційного суспільства вимагає перегляду традиційних методик навчання вокалу. Стрімкий розвиток технологій дозволяє використовувати нові підходи, такі як дистанційне навчання, цифрові симулятори голосового апарату, інноваційні методи візуалізації звукових процесів. Водночас зберігається важливість класичних вокальних традицій, що потребують живого спілкування між педагогом і студентом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток академічного вокалу можна прослідкувати від античних часів, коли спів був важливою частиною театральних вистав та релігійних ритуалів. Основні етапи розвитку вокальної педагогіки: XVII-XVIII ст. - виникнення італійської вокальної школи (бельканто), розвиток техніки легато та віртуозного виконання; XIX ст. формування національних вокальних шкіл у Франції, Німеччині; XX ст. - поява

нових методик роботи з голосом, зокрема вокальної резонансної техніки, експериментальних підходів до постановки голосу; ХХІ ст. - використання цифрових технологій у навчанні вокалу, поєднання класичних методик із сучасними мультимедійними інструментами. Серед найважливіших педагогів, які вплинули на розвиток вокального мистецтва, слід згадати Мануеля Гарсію, який у ХІХ ст. розробив вокалограф - перший прилад для аналізу вокальних процесів [1]. Розвиток академічного вокалу відбувався у різних культурних середовищах, що сформувало декілька національних вокальних шкіл. Основний принцип італійської вокальної школи - техніка бельканто (від італ. «гарний спів»), що передбачає плавне ведення голосу, досконале легато та контрольовану динаміку. Французька вокальна школа орієнтована на чистоту дикції, відточену артикуляцію та природний тембр. Використовує змішану техніку резонансів, що дозволяє створювати плавні вокальні фрази. Німецька вокальна школа більш тяжіє до драматичного співу, з глибокою опорою на діафрагмальне дихання. Вплив німецького романтизму, особливо у вокальній музиці Ріхарда Вагнера [2].

Формування засад, притаманних українській вокальній школі, з часом спрямовувалися на засвоєння європейської музичної мови. Методичні засади в українській вокальній школі відобразили адаптацію до співочої манери в Європі. «Діяльність консерваторій у Києві, Одесі, Харкові, а згодом і в Донецьку створила нові можливості для формування вокальних шкіл видатних педагогів ХХ ст.: О. Мишути, О. Муравйової, М. Донець-Тессейр, І.Паторжинського, Д. Євтушенка, М. Єгоричевої в Києві; Ю. Рейдер, Н. Урбан, О. Благовидової, І. Райченко в Одесі; Г. Алчевського, М. Михайлова, П. Голубєва, Т. Веске в Харкові» [3-7]. В кінці ХІХ та початку ХХ ст. ім'я О. Мишути було перлиною славетних театрів Рима, Відня, Варшави [8]. В його класі вчилися відомі українські та польські вокалісти, такі як О.Парахоняк, М. Микиша, М. Тессейр-Донець, М. Гребінецька, Я.Королевич-Вайдова, С. Забелло-Мазуркевич та інші [9]. Кожна з цих шкіл зробила значний внесок у розвиток вокальної техніки, і

сьогодні викладачі часто комбінують їхні методи для досягнення оптимального результату.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сьогодні вокальна освіта орієнтована не лише на традиційні методи, а й на інноваційні підходи. Сучасні вокалісти повинні вміти адаптуватися до різних музичних стилів, володіти навичками сценічного мистецтва та розуміти основи звукозапису. Серед нових тенденцій у вокальному навчанні можна виокремити: використання технологій (аналіз спектрограм голосу, електронні тренажери для постановки голосу); глобалізація репертуару (студенти вивчають не лише класичний європейський вокал, а й техніки співу інших культур); адаптація до сучасного мистецтва (перехід до мультижанровості: класичний вокал часто поєднують з джазом, мюзиклом, поп-музикою). Таким чином, академічний вокал продовжує еволюціонувати, зберігаючи свої традиції та водночас впроваджуючи нові технології і методики, які в подальшому необхідно вивчати і адаптувати у педагогічну методику.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз сучасного стану академічного вокалу в контексті педагогічної методології та пошук ефективних підходів до його викладання в умовах новітніх технологічних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Академічний вокал є окремою дисципліною в системі музичної освіти, яка має давні традиції та різні школи викладання. Формування вокальної техніки базується на глибокому розумінні фізіології голосу, акустики, дихальних технік та методик інтонування. Сучасна вокальна педагогіка спирається на напрацювання минулих століть, проте водночас прагне адаптувати ці знання до нових реалій. Академічний вокал залишається важливим напрямом музичної освіти та мистецтва, проте його подальший розвиток залежить від здатності адаптуватися до нових культурних і технологічних викликів. У сучасному глобалізованому світі класичний вокал змінюється під впливом нових методів навчання, цифрових технологій,

інтернаціоналізації музичної освіти та потреб сучасної аудиторії. Традиційна школа академічного співу, яка формувалася протягом століть, залишається основою для підготовки висококласних вокалістів. Однак сьогодні її важливо поєднувати з новітніми методиками, що дозволяють зберегти автентичність жанру та водночас забезпечити його актуальність [10]. Основні аспекти збереження традицій: підтримка консервативних методів навчання (академічні техніки повинні залишатися основою вокальної освіти); вивчення класичного репертуару (важливим є збереження уваги до оперних, ораторіальних і камерних творів); передача досвіду між поколіннями (відомі співаки та педагоги повинні ділитися знаннями з молодими виконавцями); глобалізація сприяє розвитку академічного вокалу завдяки програмам міжнародного обміну та співпраці між музичними навчальними закладами [9]. До основних напрямів інтернаціоналізації відносять: 1. Стипендіальні програми та гранти. Організації, такі як DAAD (Німеччина) та Fulbright (США), надають фінансову підтримку студентам для навчання за кордоном. 2. Участь у міжнародних майстер-класах. Багато молодих вокалістів відвідують майстер-класи провідних педагогів у Європі та США. 3. Обмінні програми між консерваторіями та вищими навчальними закладами мистецького спрямування. Європейська система вищої освіти (Erasmus+) дозволяє студентам навчатися в різних країнах, що збагачує їхній виконавський досвід. Міжнародні вокальні конкурси, такі як Operalia, BBCCardiff Singer of the World, Міжнародні конкурси відіграють важливу роль у популяризації академічного співу та підтримці його традицій. Вони не лише допомагають молодим вокалістам знайти свою аудиторію, а й зберігають високі стандарти виконавської майстерності. Завдяки культурній мобільності студенти мають змогу вивчати різні вокальні школи (італійську, німецьку, французьку) та інтегрувати найкращі практики у свою власну техніку виконання [11].

Традиційний академічний репертуар постійно розширюється завдяки сучасним композиторам, які створюють нові вокальні твори, що поєднують класичні традиції з інноваційними підходами. Розвиток сучасного вокального

репертуару відбувається за такими напрямками: 1. Відродження маловідомих класичних творів. Все більше диригентів звертається до забутих опер та ораторій. 2. Поєднання академічного вокалу з електронною музикою. Деякі композитори створюють твори, що використовують новітні технології. 3. Включення сучасних тем у лібрето. Оперні постановки сьогодні торкаються актуальних суспільних тем, таких як екологія, технології, глобалізація.

Пандемія COVID-19 значно прискорила процес переходу вокальної освіти в онлайн-формат. Це принесло певні переваги, але також виявило низку проблем. Головними аспектами дистанційного навчання є: гнучкість у навчальному процесі - студенти можуть навчатися незалежно від місця проживання; можливість співпраці з викладачами з інших країн, завдяки платформам Zoom та Skype студенти можуть працювати з міжнародними педагогами; доступ до цифрових ресурсів, вони можуть переглядати свої виступи у записі, аналізувати помилки та вдосконалювати виконання. Недоліки дистанційного вокального навчання: обмеженість звукової передачі, онлайн-зв'язок не передає нюанси тембру та динаміки голосу; відсутність акустичного простору, вокальна техніка значною мірою залежить від природної акустики приміщення; складність у розвитку сценічної практики, дистанційний формат не дозволяє студентам повноцінно відпрацьовувати сценічну поведінку та взаємодію з оркестром [12]. Один із найефективніших підходів у сучасній педагогіці - це гібридне навчання, що поєднує онлайн-уроки з живими заняттями, що дозволяє компенсувати недоліки кожного формату.

Технологічний прогрес впливає на всі аспекти мистецтва, і вокал не є винятком. Використання цифрових інструментів допомагає не лише у навчанні, а й у популяризації академічного співу серед широкої аудиторії. Приклади впровадження технологій: 1. Використання штучного інтелекту (ШІ) у вокальній освіті. Алгоритми можуть аналізувати вокальні параметри та надавати рекомендації для покращення техніки. 2. Віртуальна реальність (VR) для сценічних тренувань. Завдяки VR-симуляціям студенти можуть відпрацьовувати

виступи в умовах, наближених до реальних. 3. Діджиталізація концертної діяльності. Онлайн-концерти, стримінгові платформи та цифрові архіви дозволяють розширити доступ до академічного вокалу.

Майбутнє академічного вокалу залежить від поєднання традиційної вокальної школи з сучасними методиками навчання, цифровими технологіями та інтернаціоналізацією освіти. Розвиток репертуару, інтеграція нових технологій у навчальний процес та популяризація академічного співу серед широкої аудиторії допоможуть зберегти його значення у сучасному мистецькому просторі. Сучасне викладання академічного вокалу стикається з численними викликами, пов'язаними з цифровими технологіями, дистанційним навчанням, популяризацією інших музичних жанрів і психологічними чинниками. Важливим завданням педагогів є пошук балансу між традиційними методиками та новими підходами, що допоможуть адаптувати академічний вокал до сучасного мистецького середовища. З одного боку, цифрові технології значно спрощують процес навчання, надаючи нові можливості для вокального розвитку. З іншого боку, їх надмірне використання може призвести до зниження якості вокальної підготовки через брак безпосередньої взаємодії між викладачем і студентом. Позитивні аспекти цифровізації у вокальному навчанні: аналіз вокального звучання, програмне забезпечення дозволяє вивчати спектральні характеристики голосу та коригувати резонанс і інтонацію; віртуальні навчальні платформи, онлайн-курси, такі як Coursera або Udeemy, дозволяють отримати додаткові знання без фізичної присутності в класі; збільшення доступу до навчальних матеріалів, студенти можуть переглядати відеоуроки, оперні виступи, майстер-класи відомих вокалістів. Негативні наслідки цифрового навчання: втрата живого звукового сприйняття, записи та онлайн-уроки не передають повного спектру резонансу голосу, що може призвести до помилок у постановці голосу; відсутність миттєвого педагогічного коригування, викладач не може миттєво виправити технічні неточності студента, як під час живого уроку; залежність від електронних ресурсів, окремі студенти сприймають

технології як основний метод навчання, нехтуючи традиційними вокальними техніками. Сучасні вокалісти активно використовують платформи YouTube, Instagram для просування класичної музики.

Сучасні студенти часто орієнтуються не лише на академічний вокал, а й на популярну музику, джаз, мюзикли. Це ставить перед викладачами важливе завдання: чи потрібно адаптувати академічну методику для різних жанрів, чи варто зберігати традиційну вокальну школу без змін? Основні проблеми, пов'язані з жанровими змінами: 1. Різна вокальна техніка. Академічний спів вимагає відкритої гортані, повного використання резонаторів, тоді як популярна музика часто використовує мікрофонну техніку та менший об'єм звуку. 2. Вплив сучасних трендів. Молодь все частіше віддає перевагу поп-виконавцям, що змінює їхнє ставлення до класичної музики. 3. Ризики для голосового апарату. Неправильне використання технік, таких як «білтинг» (belt), може призвести до перенапруження голосових складок [13,14].

Приклади адаптації академічного вокалу до сучасних тенденцій: деякі педагоги включають у навчальну програму основи мюзиклу та джазового вокалу, зберігаючи академічну базу; викладачі використовують мікрофонні тренування для підготовки студентів до роботи в різних умовах; проводяться експериментальні курси, які поєднують класичний вокал із сучасними техніками (наприклад, робота з електронною музикою).

Академічний вокал залишається важливою частиною світової музичної культури, хоча його розвиток у сучасному педагогічно-методичному дискурсі стикається з низкою викликів. У ході практичної роботи зі студентами було визначено кілька ключових тенденцій, що впливають на навчання та розвиток вокальної майстерності в ХХІ ст. По-перше, академічний вокал потребує збереження традицій класичної вокальної школи. Висока якість вокальної підготовки можлива лише за умови дотримання класичних методик постановки голосу, контролю дихання та розвитку вокальної техніки. Міжнародні конкурси, фестивалі та науково-методичні дослідження сприяють популяризації

класичного співу та його адаптації до сучасного музичного середовища. По-друге, розвиток цифрових технологій вносить значні зміни у процес навчання академічному вокалу. Використання штучного інтелекту, віртуальної реальності та онлайн-курсів відкриває нові можливості для студентів, але водночас ставить перед педагогами питання щодо якості підготовки фахівців [15]. Зокрема, дистанційне навчання вокалу не може повністю замінити традиційний педагогічний процес, оскільки передача вокальної техніки потребує безпосереднього контакту між викладачем і студентом. По-третє, інтернаціоналізація освіти сприяє розвитку вокальної педагогіки. Завдяки міжнародним обмінам, грантам та спільним навчальним програмам студенти мають змогу вивчати різні вокальні традиції та збагачувати свій виконавський досвід. По-четверте, сучасна музична культура сприяє розширенню репертуару академічного вокалу. Композитори створюють нові твори, що поєднують класичні традиції з новітніми тенденціями. Академічний вокал також інтегрується з іншими жанрами, такими як мюзикл, джаз та електронна музика, що відкриває перед співаками нові можливості. Зрештою, основним завданням педагогів у ХХІ ст. є пошук балансу між збереженням традицій академічного вокалу та його адаптацією до сучасних умов. Впровадження нових технологій у навчальний процес, збагачення репертуару та психологічна підготовка студентів допоможуть зробити вокальну освіту більш ефективною та доступною.

Висновки. Таким чином, академічний вокал продовжує залишатися важливим мистецьким явищем, яке розвивається відповідно до викликів сучасності, зберігаючи при цьому свою художню та естетичну цінність. Сучасний вокальний педагогічний дискурс стикається з численними викликами, що зумовлені технологічним прогресом, зміною музичних тенденцій та глобалізацією освіти. Викладачі академічного вокалу мають адаптувати традиційні методики до реалій ХХІ ст., де цифрові технології, дистанційне навчання та змішані жанри змінюють підхід до вокальної підготовки студентства.

Список використаних джерел

1. Каблова Т. Б., Тетеря В. М. Специфіка академічного вокального мистецтва в сучасному дискурсі культури. *Альманах "Культура і Сучасність"*. № 1 (2018): DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-0285.1.2018.148188>
2. Фоломєєва Н. А. Основи співу: навчально-методичний посібник. Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. 2023. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/13653/1/Folomieieva_Osnovy%20spivu.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: монографія / рец.: Дунаєвська Л. Ф., Іваницький А. І., Котляревський І. А., Куліш Л. Ю. Київ: Українська ідея, 2001. 144 с.
4. Ващенко Н. М. Творча спадщина О. Мишуги (1853-1922 рр.) в контексті розвитку української мистецької педагогіки: *дис. на здобуття наук. ступеня к-та пед. наук* : 13.00.01. Полтава. нац. пед. ун-т. Полтава, 2015. 227 с.
5. Виконавські школи вищих учбових закладів України: Тем. зб. наук. праць / ред. Безгін І. Д. Малозьомова О. І. та ін., : МК УРСР. КДК ім. Чайковського. Київ, 1990. 180 с.
6. Висоцька М. Про вокальну школу Олександра Мишуги. Олександр Мишуга. Спогади. Матеріали. Листи / ред. М. Головаценка. Київ : Музична Україна, 1971. С. 390-393.
7. Бовсунівська Н. М. Розвиток вокально-хорової педагогіки на Волині. Наукова школа: центр професійної підготовки педагогічних кадрів. Житомир, 2003. С. 325-333.
8. Мишуга О. П. Лекції про науку співу // Спогади. Матеріали. Листи : ред. М. Головаценка. Київ :МузичнаУкраїна, 1971. С. 375 – 386.
9. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва. Київ : Музика, 1985. 114 с.

10. Куриляк І., Чубінська А., Білан В. Сучасні вокальні техніки та їх проникнення в академічний сольний спів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 74, том 1. С.200-204. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-1-27>
11. Скворцова О. Мистецтво академічного вокалу: сучасний стан та перспективи розвитку. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2022, вип. 52, частина 3, С. 67-72. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/8.pdf?utm_source=chatgpt.com
12. Горобець В.П. Проблемні аспекти вокального виконавства в естрадній та академічній манері. *Молодий вчений*. 2018. № 2(54). С.501-504.
13. Зигало Є. А. Формування вокальних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва з використанням технології резонансного співу. *Криворізький державний педагогічний університет*, 2022. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/>
14. Юцевич Ю. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу. Київ: ІЗМН, 1998. 160 с.
15. Кузьмічова В.А. Формування вокальної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в класі «Постановка голосу». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. №2(106), С. 27-36. URL: <https://www.researchgate.net/publication/352547895>